

ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران

هادی ابوالفتحی^۱ - مسعود پورکیانی^۲ - مژگان درخشان^۳ - نوید فاتحی‌راد^۴

چکیده

زمینه و هدف: با توجه به تغییرات شگرف امروزی سازمان‌ها نیز، ارائه راهبردهایی برای پیاده‌سازی الگوی طراحی شده الزامی است به همین دلیل پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران انجام شده است. **روش:** این پژوهش از نظر هدف، کاربردی از نظر داده، اکتشافی و از نظر ماهیت، داده بنیاد خود ظهور است. جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از همه خبرگان حوزه با مدرک تحصیلی دکتری تخصصی رشته مدیریت دولتی - تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری عمومی به تعداد ۳۳ نفر می‌باشد، که با دانشگاه آزاد اسلامی همکاری دارند. ابزار سنجش پژوهش را فرم مصاحبه نیمه ساختار یافته (پژوهشگر ساخته) که بر اساس کدگذاری باز و محوری بدست آمده، تشکیل می‌دهد که فرم مزبور برای خبرگان ارسال و به مدد مصاحبه فن دلفی و بارش مغزی، خبرگان به اشباع نظری رسیدند. **یافته‌ها:** ابتدا با نظر خبرگان تعداد ۲ بعد، ۲۳ مؤلفه و ۱۴۵ شاخص برای طراحی الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب نهایی شد و پس از مشخص نمودن ترتیب و اولویت قرار گرفتن آن‌ها، الگوی مورد نظر تحقیق طراحی شد. سپس مصاحبه با خبرگان برای ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت مجدداً انجام شد تا با دستیابی به اشباع نظری، راهبردهای مورد نیاز تعیین و ارایه شوند. **نتیجه‌گیری:** در راستای پیاده‌سازی الگوی طراحی شده در دولت جمهوری اسلامی ایران، تعداد ۲۳ راهبرد برای ۱۱ مؤلفه در ۲ بعد تعیین گردید که مهمترین راهبرد برای دستیابی به مقصود این پژوهش، تشویق کارآفرینی به صورت همه جانبه، کل‌نگر و پایدار و کم اهمیت‌ترین راهبرد، بازتوزیع یکسان فرصت‌ها و ظرفیت‌ها در میان اقشار مختلف جامعه مشخص شدند.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، دولت کارآفرین، پاسخگویی، مشارکت، تمرکززدایی و راهبرد

^۱ دانشجوی مقطع دکترای تخصصی مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران

hadi1329110@gmail.com

^۲ استادیار رشته مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران (مسئول مکاتبات)

pourkiani@iauk.ac.ir

^۳ استادیار رشته مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران *derakhshan.moj@gmail.com*

^۴ استادیار رشته مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران

fatehi.azaduniversity@gmail.com

مقدمه

توسط افراد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، میزان فهم و درک سازمان از رفتار کارآفرینانه فرد و همچنین میزان پاداش سازمان به این رفتارهاست و در سطح سازمان، عملکرد قابل قبول و بهتر از گذشته در شرایط کنونی و امید به عملکرد بهتر در آینده است (مهری رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹).

در زمینه حکمرانی خوب نیز استگلیتز^۳ ده اصل زیر را به مثابه خط مشی‌های اصلی حضور مکمل حکومت در کنار بخش‌های دیگر مد نظر قرار داده است: ۱- حاکمیت قانون و هنجارهایی که موجب افزایش انگیزه کارکنان برای خدمت به منافع عامه می‌شوند. ۲- وجود قوه قضاییه مستقلی که موجب ایجاد ظرفیت قضایی مناسب برای نظارت بر اجرای قانون شود. ۳- تفکیک قوا و همتراز سازی آن‌ها به گونه‌ای که امکان موازنه و مراقبه میان آن‌ها فراهم آید. ۴- استخدام، ترفیع و افزایش حقوق کارگران بر اساس منطقی شایسته سالار. ۵- به پیمان سپاری فعالیت‌ها به گونه‌ای که موجب کاهش هزینه‌ها و افزایش کیفیت انجام کارها شود. ۶- استفاده از مزایده و مناقصه در معامله‌های دولتی به گونه‌ای که حتی‌المقدور منافع ملی را در هر معامله افزایش دهد. ۷- توجه به عملکرد و نتایج در هنگام انعقاد قراردادها. ۸- تلاش برای نیل به اجماع در فراگرد خط‌مشی‌گذاری عمومی. ۹- تمرکززدایی و افزایش سطح مشارکت عمومی در اجرای طرح‌ها و برنامه‌ها. ۱۰- مبارزه با فساد و رفتارهای خودسرانه (پورعزت، ۱۳۹۳: ۲۷۰).

نظریه حکمرانی خوب با داشتن ویژگی‌هایی مانند تمرکززدایی، مشارکت، اثربخشی و کارآیی، کنترل فساد و امنیت، می‌تواند الگویی در راستای کاهش نقش دولت و افزایش حیطه اختیارات به بخش خصوصی طراحی کند و با تدوین برنامه‌های هدفمند، به افزایش مشارکت بیشتر بخش‌های خصوصی برای رسیدن به اثربخشی و کارآیی، کنترل فساد و ... در بخش خصوصی بپردازد.

بروز مشکلات و مسائل پیچیده عصر حاضر و برخورد با چالش‌هایی از قبیل جهانی شدن، تغییر تکنولوژی، انقلاب اطلاعات و رقابت بین‌المللی، دولت‌ها را ناگزیر به ایجاد تغییرات عمده‌ای در بخش مدیریت دولتی نموده است. یکی از مهمترین رویکردهای اصلاحی که دولت‌ها به سمت آن گرایش پیدا کرده‌اند، جایگزینی مدیریت دولتی نوین به جای الگوی سنتی اداره امور دولتی است. در مدیریت دولتی نوین، توجه به افزایش میزان کارایی و اثربخشی دولت از اهمیت خاصی برخوردار است، به همین دلیل در سازمان‌های مبتنی بر بازار، راهبردهایی برای بخش دولتی معرفی شده است که عبارتند از خصوصی‌سازی، مشارکت بخش دولتی و خصوصی، برون‌سپاری و کارآفرینی دولتی (موریس^۱، ۱۹۹۹).

کارآفرینی دولتی، فرآیندی سازمانی در جهت بهبود و توسعه خدمات برنامه‌های کنونی و جدید، نوآوری تکنولوژیکی (فنون، رویه‌ها و قوانین و فرآیندهای اداری و انتخابی جدید)، و ایجاد نوآوری سازمانی (فرآیندهای مدیریتی جدید و شیوه‌های ساختاردهی جدید) در بخش دولتی از طریق به کارگیری الگوی نوین تخصیص منابع جهت خلق ارزش برای شهروندان است (الوانی و همکاران، ۱۳۹۰). ورود کارآفرینی به مدیریت بخش دولتی نیز ناشی از اهمیت نقش دولت در جوامع و تلاش برای ایجاد تحول در سازمان‌های دولتی و بهبود عملکرد آن‌ها بوده است (کلارک و نیومن^۲، ۲۰۰۷).

راهبرد کارآفرینانه شامل الگویی پایدار و دارای ضمانت اجرایی از کنش‌های مربوط به نوآوری و تخصیص منابع است که بر هدف راهبردی سازمان‌ها دلالت دارد. پیامدهای راهبرد کارآفرینی سازمانی، نتایج سازمانی هستند که از فعالیت‌های کارآفرینانه در یک سازمان ناشی شده و در دو سطح فرد و سازمان قابل بررسی است. در سطح فردی مهمترین نتیجه‌ای که

پیشینه تحقیق

بررسی پیشینه مطالعاتی مرتبط با حکمرانی خوب و کارآفرینی نشان می‌دهد توجه به موضوع حکمرانی خوب در ایران در یک دهه اخیر آغاز شده و طی این سال‌ها برخی نهادهای بین‌المللی از جمله یونیسف و برنامه توسعه سازمان ملل متحد با تأسیس دفاتری، به مطالعه و سنجش شاخص‌های حکمرانی خوب در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اداری، بهداشتی و محیط زیست پرداخته‌اند به همین دلیل کشور ما در حال حاضر، رتبه شایسته‌ای در جهت بررسی موضوع حکمرانی خوب نداشته است. در خصوص موضوع دولت کارآفرین نیز تحقیقات بسیار اندکی در کشور انجام شده است. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد تاکنون در هیچ پژوهش داخلی یا خارجی، الگویی در خصوص حکمرانی خوب و دولت کارآفرین طراحی نشده و راهبردی برای پیاده‌سازی آن در دولت نیز ارائه نگردیده است. تحقیقات انجام شده اخیر در خصوص موضوع مورد تحقیق، به شرح زیر است.

نصیری‌زنگ‌آباد و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به طراحی الگوی دولت کارآفرین برای سازمان‌های اداری ایران پرداختند. در این پژوهش اثر تزیق تئوری بازآفرین دولت بر محیط اداری بخش دولتی کشور بررسی شده که در نهایت مدلی با ۸ مؤلفه اعم از توسعه مدیریت جهادی، مشتری مداری، بازارگرایی، تعلق به مردم، رسالت محوری، برقراری عدالت اجتماعی، تمرکززدایی و اشاعه اخلاق حرفه‌ای و ۶۷ شاخص ارائه نموده است.

یگانگی، الوانی و معمارزاده (۱۳۹۵) در پژوهشی شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمان‌های کارا (مطالعه موردی: شعب بانک رفاه استان قزوین) را اولویت‌بندی نموده‌اند. نتایج مطالعه انجام شده نشان داد از میان ۶ شاخص مطرح شده حکمرانی خوب، پاسخگویی، عدالت‌گرایی، قانون‌گرایی، ارزش‌گرایی،

مشکل اصلی که سازمان‌ها امروزه با آن مواجه هستند، عدم توانایی آنان در تعیین و اتخاذ استراتژی-های مناسب نیست، بلکه مشکلات آن‌ها در پیاده‌سازی موفق استراتژی‌ها و هم‌چنین همسوسازی استراتژی-های سازمان با یکدیگر است. یکی از مهمترین کارکردهایی که روش ارزیابی متوازن بر اساس آن تعریف شده، رفع موانع و مشکلات موجود بر سر راه پیاده‌سازی استراتژیک‌ها و رفع موانع و مشکلات ایجاد هم افزایی از طریق همسو ساختن استراتژی‌های مختلف سازمان است. بررسی‌های (رحمان سرشت و کاظمی ۱۳۹۰) نشان داده که چالش‌های منابع انسانی، ساختار سازمانی، فرآیندهای عملیاتی، توزیع و تخصیص منابع مالی، نظارت و ارزیابی و چالش اولویت‌گذاری در فعالیت‌ها، از مهمترین موانع در پیاده‌سازی راهبردهای ملی اعلام شده است.

باتوجه به این‌که تغییرات عظیم امروزی در سازمان‌های دولتی، رسیدن به هدف مطلوب و مقصد نهایی در سازمان‌ها را با چالشی جدی رو به رو نموده، لذا پیاده‌سازی راهبردهای مناسب امری ضروری به نظر می‌رسد. یادگیری و پیاده‌سازی این‌گونه راهبردها، سازمان‌ها را توانمند می‌سازد تا به کمک بازخورد عملکردها، بتواند علاوه بر شناسایی تغییرات محیطی، راهبرد خود را برای رسیدن به هدف نهایی اصلاح یا تغییر دهند.

به طور کلی می‌توان گفت بروز عوارض نامطلوبی اعم از نبود روحیه مشارکت‌پذیری و مشارکت‌جویی، تمرکززدایی، نظارت و ارزیابی، شفافیت و کندی انجام امور در سازمان‌ها، باعث کاهش بهره‌وری و افزایش ناکارآمدی سازمان‌ها و عدم دستیابی آن‌ها به موفقیت شده که با توجه به مطالب فوق، این پژوهش به دنبال ارائه الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران است.

از راه‌های اصلی پیش روی دولت‌هاست. کارآفرینی موجب بهره‌مندی مردم و کشور می‌شود. دستیابی به آرمان‌های توسعه پایدار کشور، که جایگاه شایسته‌ای در اقتصاد جهانی برای کشور فراهم می‌کند، تنها از طریق اجرای راهبردهای توسعه کارآفرینی امکان پذیر است و بدون یک برنامه جامع توسعه کارآفرینی تحقق این هدف امکان‌پذیر نیست.

آهنی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی وضعیت کشورها بر مبنای حکمرانی خوب و تعیین جایگاه ایران در بین دیگر کشورها، با استفاده از تکنیک خوشه بندی و تحلیل روند جایگاه ایران در افق زمانی ۲۰۲۱ با استفاده از تحلیل سری زمانی پرداخته‌اند. در پژوهش یادشده پس از بکارگیری روش خوشه‌بندی کشورهای جهان بر مبنای حکمرانی خوب و دفعات همخوشه شدن ایران با دیگر کشورها، برای پیش‌بینی شاخص‌های ششگانه حکمرانی خوب شامل: کنترل فساد، اثربخشی دولت، ثبات سیاسی و فقدان خشونت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و حق اظهارنظر و پاسخگویی و چگونگی وضعیت کشور ایران در پنج سال آینده، از روش هموارسازی نمایی به شیوه ARIMA استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داده در افق زمانی ۲۰۲۱ شاخص پاسخگویی در کشور مسئله‌مند خواهد بود و شاخص حاکمیت قانون و کنترل فساد تقریباً بدون تغییر باقی می‌ماند و از طرفی، روند بقیه شاخص‌ها بهبود مختصری را نشان می‌دهند.

رودرا و سانیا^۴ (۲۰۱۱) در پژوهشی اثر حکمرانی خوب بر توسعه انسانی در هندوستان در دو دهه اخیر را بررسی نموده‌اند. نتایج پژوهش مذکور که با استفاده از روش داده‌های تابلویی انجام شده نشان داده که حکمرانی خوب و توسعه انسانی دوره‌های پیشین، توسعه انسانی فعلی را در هندوستان تعیین می‌کند، بدین معنا که حکمرانی خوب به عنوان یک متغیر سیاسی می‌تواند برای بهبود توسعه انسانی و رشد

مشارکت جویی و توسعه‌گرایی و تعالی پایدار به ترتیب در اولویت‌های اول تا ششم قرار گرفتند.

محمدرضا گرجی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان حکومت‌داری و حکمرانی خوب، مفاهیم حکومت-داری خوب و حکمرانی خوب را بررسی و اعلام نموده مفاهیمی مانند حکومت‌داری خوب، بیانگر نقش در حال تغییر حکومت‌ها در اداره امور جوامع و تغییر نگرش نسبت به کارکرد حکومت در جهان امروز است و حکمرانی خوب نیز اعمال قدرت اقتصادی، سیاسی و اداری برای مدیریت امور کشور در همه سطوح است. ضمناً ویژگی‌های حکومت‌داری خوب را شفافیت، مشارکت، قانون‌مداری، اثر بخشی و کارآیی، پاسخگویی، مسؤلیت مالی، توجه به خرد جمعی، دیدگاه استراتژیک، برابری و اصلاح مدیریت دولتی عنوان نموده است.

عیوضی، مرزبان و صالحی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی ابعاد مختلف حکمرانی خوب و بیان نقدها و کاستی‌های آن پرداخته و اعلام نموده‌اند حکمرانی پایدار به‌عنوان الگویی برای برون‌رفت از کاستی‌های حکمرانی خوب می‌تواند مطرح شود که از ترکیب پارادایم توسعه و پایداری به‌عنوان مغزافزار و استفاده از مبانی حکمرانی خوب به‌عنوان راهکار عملیاتی‌سازی حکمرانی، این الگو شکل می‌گیرد. این پژوهش بر اساس روش توصیفی-تحلیلی با روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای است. چارچوب نظری پژوهش انجام شده هم بر اساس نظریه حکمرانی خوب تدوین شده است.

میریان اقدم، قدس و رضایی (۱۳۹۷) در پژوهشی موضوع دولت کارآفرین را بررسی و اعلام نموده‌اند عصر اطلاعات و دگرگونی دولت از مقتضیات امروز جامعه جهانی است و از آنجایی که کارآفرینی به عنوان عامل کلیدی رشد و توسعه اقتصادی در عصر مدرن شناخته شده است اصلاحات در بخش عمومی و تبدیل دولت بوروکراتیک به یک دولت کارآفرین یکی

بخش‌های مشخصی از جمله بخش کسب و کار را مدنظر قرار می‌دهد.

کورپس^۸ (۲۰۱۶) در پژوهشی، مدل حکمرانی خوب در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی را ارائه نموده است. برای استخراج عامل‌های مورد نظر در پژوهش، از نظرات ۱۶ نفر از خبرگان با انجام مصاحبه استفاده و از طریق اجرای فن دلفی، نتایج حاصل از مصاحبه‌ها را مورد تأیید قرار داده است. برای مدل حکمرانی خوب طراحی شده سه بعد اعم از مشارکت و صدای مدنی، تصمیم‌گیری با مسؤولیت‌پذیری و ارائه خدمات عمومی شناسایی شده است. برای بعد اول مؤلفه‌های جامعیت، مشارکت و برابری؛ بعد دوم مؤلفه‌های شفافیت، پاسخگویی و قانون تساوی افراد و برای بعد سوم مؤلفه‌های واکنش‌پذیری، کارایی و اثربخشی تعیین شده‌اند.

دولت کارآفرین

واژه کارآفرینی برای اولین بار از کلمه فرانسوی *entreprendre* به معنای متعهد شدن نشأت گرفته و واژه‌نامه دانشگاهی وبستر واژه کارآفرینی را این-گونه تعریف نموده است: کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک سازمان اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند (احمدی، ۱۳۹۲).

کارآفرینی در هر کشور، تأثیر مستقیمی بر توسعه اقتصادی و اجتماعی آن کشور دارد بدین صورت که هر چه یک جامعه در فعالیتهای کارآفرینی، مشارکت بیشتری داشته باشد سریعتر می‌تواند به توسعه اقتصادی و اجتماعی دست یابد. جوامع امروزی نیز نیازمند تخصص افرادی هستند که مصمم به کسب موفقیت باشند و بتوانند رؤیایها را به حقیقت تبدیل نمایند و دارای روحیه استقلال طلبانه برای کاوش موقعیتهای جدید باشند. اگر در جوامع بشری به تأثیرات شگرف اقتصادی و اجتماعی کارآفرینی توجه شود، نقش متخصصان کارآفرین در توسعه آن جامعه روشن‌تر

اقتصادی در کشورها مطرح شود. همچنین اعلام نموده‌اند سازوکارهای نهادی بهتر نیز می‌تواند موجبات رشد و توسعه اقتصادی را فراهم آورد.

مک کال و دان^۹ (۲۰۱۲) در پژوهشی سهم بالقوه ابزارهای اطلاعات جغرافیایی برای برنامه‌ریزی فضای مشارکتی را با پنج اصل مربوط به حاکمیت خوب اعم از مشروعیت، برابری، پاسخگویی، شایستگی و احترام مورد بررسی قرار داده‌اند. معیارهایی برای این پنج اصل استخراج و محدوده‌های از سؤالات ارزشیابی شده شناسایی گردید که قابل اعمال برای مورد پرسش قرار دادن معیارها در قضاوت سهم ابزارهای مشارکتی و فعالیت‌های برنامه‌ریزی فضای مشارکتی است. در پایان مدل سه بعدی مشارکتی، پتانسیل ابزارهای اطلاعات جغرافیایی مشارکتی و ویژگی‌های تصویرسازی در ابزارهای اطلاعات جغرافیایی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

ساما، دونگرو و بایسی^۶ (۲۰۱۴) در پژوهشی تأثیر بالقوه دولت کارآفرین بر هزینه‌های تراکنش و ارزش پول در خرید عمومی را بررسی و اعلام نموده‌اند، بین دولت کارآفرین در خرید عمومی برای هزینه‌های تراکنش و ارزش پول، رابطه قابل ملاحظه‌ای وجود دارد. در پژوهش انجام شده، شش مؤلفه دولت کارآفرین اعم از مردم‌گرایی، ریسک‌پذیری، نتیجه-گرایی، خوداطمینانی، آینده‌گرایی و اصلیت مورد بررسی قرار گرفته است.

سودیکا مانگکو و همکاران^۷ (۲۰۱۵) در پژوهشی موضوع دولت به‌عنوان یک کارآفرین (حکمرانی خوب در رویکرد کاربردی) با استفاده از روش قضاوتی را تشریح و اعلام کرده‌اند اهمیت کاربردی حکومت، پیامد موقعیت دولت در انجام وظایف خود و حاکمیت قانون است. مفهوم حاکمیت خوب بر انجام صحیح وظایف منطبق با ساز و کارهای تعیین شده توسط دولت، در بخش خصوصی و جامعه تأکید دارد که

۲۰۰۲، حکمرانی خوب مشتمل بر سازوکارها، فرآیندها و نهادهایی است که به واسطه آن شهروندان، گروه‌ها و نهادهای مدنی، منافع خود را دنبال می‌کنند، حقوق قانونی خود را به اجرا در می‌آورند، تعهد و تکلیف‌هایشان را ایفا و اختلاف‌ها را با میانجی‌گری حل می‌کنند. همچنین حکمرانی خوب را فرآیند تصمیم‌گیری و اجرای تصمیم‌ها با تمرکز بر بازیگران رسمی و غیررسمی تعریف می‌کنند. (شریف زاده، ۱۳۸۲)

بانک جهانی، حکمرانی خوب را این‌چنین تعریف نموده است: حکمرانی خوب در نتیجه سیاست‌گذاری قابل پیش‌بینی، آزاد و ارشادی تجسم می‌یابد، که یک بروکراسی آکنده از خصلت‌های حرفه‌ای و ابزار قوه مجریه برای پاسخگو کردن دولت در مقابل اقدامات خود است و مشارکت وسیع جامعه مدنی در فعالیت‌های عمومی، و تمام رفتارهایی که تحت لوای قانون انجام می‌شود را نیز شامل می‌شود. بانک جهانی، حکمرانی را به عنوان روشی که براساس آن قدرت بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع اجتماعی آن برای رسیدن به توسعه اعمال می‌شود، تعریف می‌کند (رزمی، ۲۰۱۱).

حکمرانی خوب مفهومی است که از پیوند میان سیاست و اداره کردن جامعه به وجود آمده و هدف آن، افزایش کارآمدی یک نظام سیاسی و اقتصادی برای اداره جامعه است، به طوری که شواهدی از توسعه پایدار را در کشور نمایان می‌سازد (دانایی‌فر و همکاران، ۱۳۹۷).

همچنین لیون^۱، حکمرانی خوب را، مدیریت اثربخش منابع اقتصادی و اجتماعی یک کشور می‌داند، به گونه‌ای که چنین مدیریتی شفاف، پاسخگو، عدالت‌جو و باز باشد. در حکمرانی خوب شراکتی بین سه رکن اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی در انجام فعالیت‌ها وجود دارد که گاهی می‌توان آن را

خواهد شد که این امر علاوه بر افزایش سرعت رشد پیشرفت، باعث افزایش اشتغال جدید و کاهش نرخ بیکاری می‌شود.

علاوه بر این، افراد کارآفرین پیوسته در حال ابداع و توسعه کالا و خدمات جدید هستند و روش‌هایی را پیشنهاد می‌دهند که کالاها و خدمات تولید شده، به طور مؤثرتری عرضه شوند. به همین دلیل در بهبود کیفیت زندگی مردم نقشی اساسی را ایفا می‌نمایند. باتوجه به این‌که کارآفرینی موجب توزیع متناسب هزینه و درآمد جامعه می‌شود، لذا مردم برای خرید کالاها و محصولات پول بیشتری دارند و سود بیشتری به افراد کارآفرین می‌رسانند. در نهایت با ایجاد فرصت بیشتر برای کارآفرینان، می‌توان به میزان درآمد سالانه بالاتر و زندگی بهتر دست یافت زیرا میزان درآمد سرانه بالا نشانه قابلیت بالا برای کارآفرینی است.

دولت کارآفرین نیز دولتی تعریف شده که در آن معرفی ایده‌ها و طرح‌های جدید و نوآورانه و اجرای ایده‌های نوآورانه، جزئی از وظایف دولت است و دست یافتن به آن‌ها از فعالیت‌های مهم بخش دولتی محسوب می‌شود (رابرتز، ۲۰۰۲ به نقل از زامپتاکیس و موستاکیس^۹، ۲۰۰۷: ۲۱).

حکمرانی خوب

در رابطه با حکمرانی تعاریف متعددی وجود دارد. در فرهنگ لغت هریتیج واژه حکمرانی به عنوان فعالیت، شیوه عمل یا قدرت حکمراندن دولت معنی شده است. در فرهنگ لغت آکسفورد، حکمرانی فعالیت یا روش حکمراندن، اعمال کنترل یا قدرت بر فعالیت‌های زیردستان و همچنین نظامی از قوانین و مقررات تعریف شده است. برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۷ حکمرانی خوب را اعمال قدرت سیاسی، اقتصادی و اداری برای مدیریت امور عمومی یک کشور در همه سطوح تعریف کرده است. در تعریف دیگر از یونسکو در سال

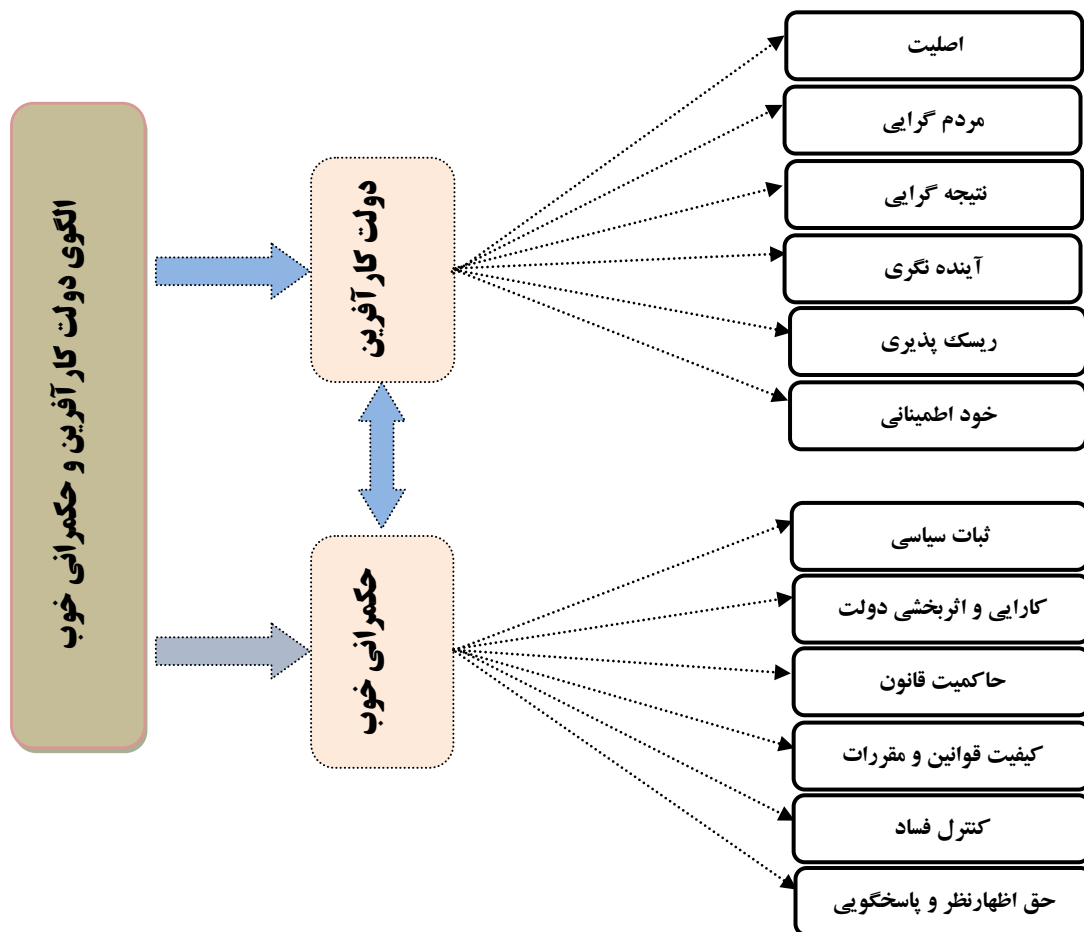
فراتر از مشارکت در نظر گرفت (آقانسب و تقوی، ۱۳۹۴).

چارچوب نظری پژوهش

چارچوب نظری پژوهش حاضر یک متاتئوری مرکب از الگوهای ارائه شده در این خصوص است. الگوی ترکیبی مناسب دولت کارآفرین و حکمرانی خوب در بدنه دولت جمهوری اسلامی ایران و ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن، نیازمند بررسی و مطالعه همه جوانب موضوع دولت کارآفرین و ویژگی‌های آن است به نحوی که بتواند منجر به حکمرانی خوب و توسعه دولت شود. برای شکل دادن به چارچوب نظری پژوهش، الگوی دولت کارآفرین ساما، دونگرو و بایسی، (۲۰۱۴) با شش مؤلفه خوداطمینانی، اصلیت،

مردم گرایی، نتیجه گرایی، آینده گرایی و ریسک پذیری؛ الگوی حکمرانی خوب بانک جهانی کافمن، کرای و لوباتون^{۱۱}، (۲۰۱۰) با شش مؤلفه حق اظهارنظر و پاسخگویی^{۱۲}، ثبات سیاسی^{۱۳}، کارایی و اثربخشی دولت^{۱۴}، کیفیت قوانین و مقررات (بوروکراسی)^{۱۵}، حاکمیت قانون^{۱۶} و کنترل فساد^{۱۷}؛ الگوی دولت کارآفرین برای سازمان‌های اداری ایران از نصیری‌زنگ-آباد و همکاران (۱۳۹۵) با هشت مؤلفه تعلق به مردم، بازارگرایی، رسالت محوری، مشتری مداری، تمرکززدایی، اشاعه اخلاق حرفه‌ای، توسعه مدیریت جهادی و برقراری عدالت اجتماعی و ۶۷ شاخص؛ مدل حکمرانی خوب کورپس (۲۰۱۶) در سطوح سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی با سه بعد مشارکت و

فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت

شکل ۱: مدل مفهومی مرکب

ساما دونگرو و بایسی (۲۰۱۴)، کافمن، کرای و لوباتون (۲۰۱۰)، نصیری‌زنگ‌آباد و همکاران (۱۳۹۵) و کورپس (۲۰۱۶)

در دولت جمهوری اسلامی ایران بر اساس داده‌های گردآوری شده بوده‌ایم، راهبرد مورد استفاده نمونه-گیری هدفمند و روش آن نیز نمونه‌گیری گلوله برفی است. در پژوهش حاضر پس از طی روش کدگذاری و مقوله‌بندی و تدوین الگوی نظریه داده بنیاد یا به عبارت دیگر تدوین الگوی تحقیق و تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب، ابعاد و مؤلفه‌های تعیین شده با استفاده از روش دلفی مورد اعتبارسنجی قرار گرفت.

صدای مدنی، تصمیم‌گیری با مسئولیت‌پذیری و ارائه خدمات عمومی با مؤلفه‌های جامعیت، مشارکت و برابری برای بعد اول؛ مؤلفه‌های شفافیت، پاسخگویی و قانون تساوی افراد برای بعد دوم و مؤلفه‌های واکنش-پذیری، کارایی و اثربخشی برای بعد سوم به عنوان مبنا و چارچوب نظری پژوهش حاضر انتخاب شده‌اند. براساس مطالب مطروحه، چارچوب الگوی ترکیبی مناسب دولت کارآفرین و حکمرانی خوب به صورت شماتیک به شرح شکل شماره ۱ می‌باشد.

روش شناسی پژوهش

در تحقیق حاضر، برای تعیین اعتبار درونی (قابلیت اعتبار) یافته‌ها، علاوه بر این‌که داده‌ها با مطالعه مبانی نظری، پیشینه تحقیق، منابع، مصاحبه با افراد کانونی انتخاب و تأیید شد، نظرات و رهنمودهای گروهی از خبرگان نیز لحاظ گردید و قبل از کدگذاری، جرح و تعدیل نهایی به عمل آمد. جهت تعیین اعتبار بیرونی (انتقال پذیری) یافته‌ها از تکنیک‌های حصول اشباع نظری، استفاده از رویه‌های ویژه کدگذاری و تحلیل نمادها و نشانه‌ها و توصیف غنی داده‌ها، بهره گرفته شد. جهت تعیین روایی (تأییدپذیری) یافته‌ها نیز از سه تکنیک جمع‌آوری داده‌ها از منابع متعدد، تحلیل موارد منفی و انعطاف روش استفاده شد. روایی و پایایی نیز علاوه بر موارد فوق‌الذکر از طریق فن دلفی و بارش مغزی بدست آمده است.

روش تحلیل داده‌ها با استفاده از روش کدگذاری نظری (برگرفته از روش نظریه داده بنیاد) است. داده‌ها نیز با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا در نهایت نظریه‌ای برای تبیین الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب حاصل شود. در زیر جدول اعتباریابی مؤلفه‌های دو بعد دولت کارآفرین و حکمران خوب به روش CVR آمده است.

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر داده-ها، از نوع اکتشافی است و از روش‌های کیفی از جمله مصاحبه اکتشافی جهت استخراج مؤلفه‌ها و ارائه راهبردها استفاده شده است. در این تحقیق ابتدا اطلاعات مورد نیاز در مورد تدوین الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب گردآوری شده، سپس با استفاده از روش داده بنیاد، الگوی یادشده در قالب ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها طراحی و در نهایت راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران مشخص شده است. در روش تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری باز برای تولید مفاهیم اولیه و مقوله‌های عمده، از روش کدگذاری محوری برای تعیین ارتباط علی بین مقوله‌ها، و تعیین مقوله‌های فرآیندی، زمینه‌ای و از روش کدگذاری انتخابی برای تعیین مقوله هسته محوری استفاده شده است.

جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از همه خبرگان حوزه با مدرک تحصیلی دکتری تخصصی رشته مدیریت دولتی - تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری عمومی به تعداد ۳۳ نفر می‌باشد، که با دانشگاه آزاد اسلامی همکاری دارند. بر این اساس حجم نمونه با کمک جدول تعیین حجم نمونه و روش نمونه‌گیری هدفمند، ۳۰ نفر تعیین شده است. از آنجا که به دنبال ساخت الگو به منظور ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن

جدول ۱: اعتبار ابعاد و مؤلفه‌های الگوی دولت

کارآفرین و حکمرانی خوب

ابعاد	CVR	مؤلفه‌ها	CVR
دولت کارآفرین	.۷۷	تعلق به مردم	
	.۷۴	بازارگرایی	
	.۸۴	مشتری مداری	
	.۸۷	اشاعه اخلاق حرفه‌ای	
	.۷۵	تمرکززدایی	
	.۷۵	توسعه مدیریت جهادی	
	.۸۳	برقراری عدالت اجتماعی	.۸۴
	.۶۷	رسالت محوری	
	.۷۱	آموزش	
	.۷۰	فرهنگ سازمانی	
	.۸۳	قانون‌گذاری	
	.۸۴	حمایت و پشتیبانی	
	.۸۵	تشویق کارآفرینی	
	.۹۳	حق اظهار نظر و پاسخگویی	
حکمرانی خوب	.۸۹	ثبات سیاسی	
	.۸۳	کارایی و اثربخشی دولت	
	.۹۰	کیفیت قوانین و مقررات	
	.۹۱	حاکمیت قانون	.۹۱
	.۸۷	کنترل فساد	
	.۸۶	پایداری	
	.۹۲	مشارکت	
	.۸۸	امنیت	
	.۸۶	تمرکززدایی	

یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش از طریق فرآیند کدگذاری مبتنی بر طرح نظام‌دار نظریه برخاسته از داده استراوس و کوربین^{۱۸} (۱۹۹۸) تحلیل شدند. در مرحله کدگذاری باز، مفاهیم و نکات کلیدی بدست آمده از دو فرآیند مطالعه ادبیات نظری و مصاحبه، فهرست شدند. در این بخش ۱۳۴ شاخص بدست آمد که با انجام مصاحبه با خبرگان، برخی از شاخص‌های بدست آمده حذف و اصلاح شدند.

واحد اصلی تحلیل برای کدگذاری باز و محوری،

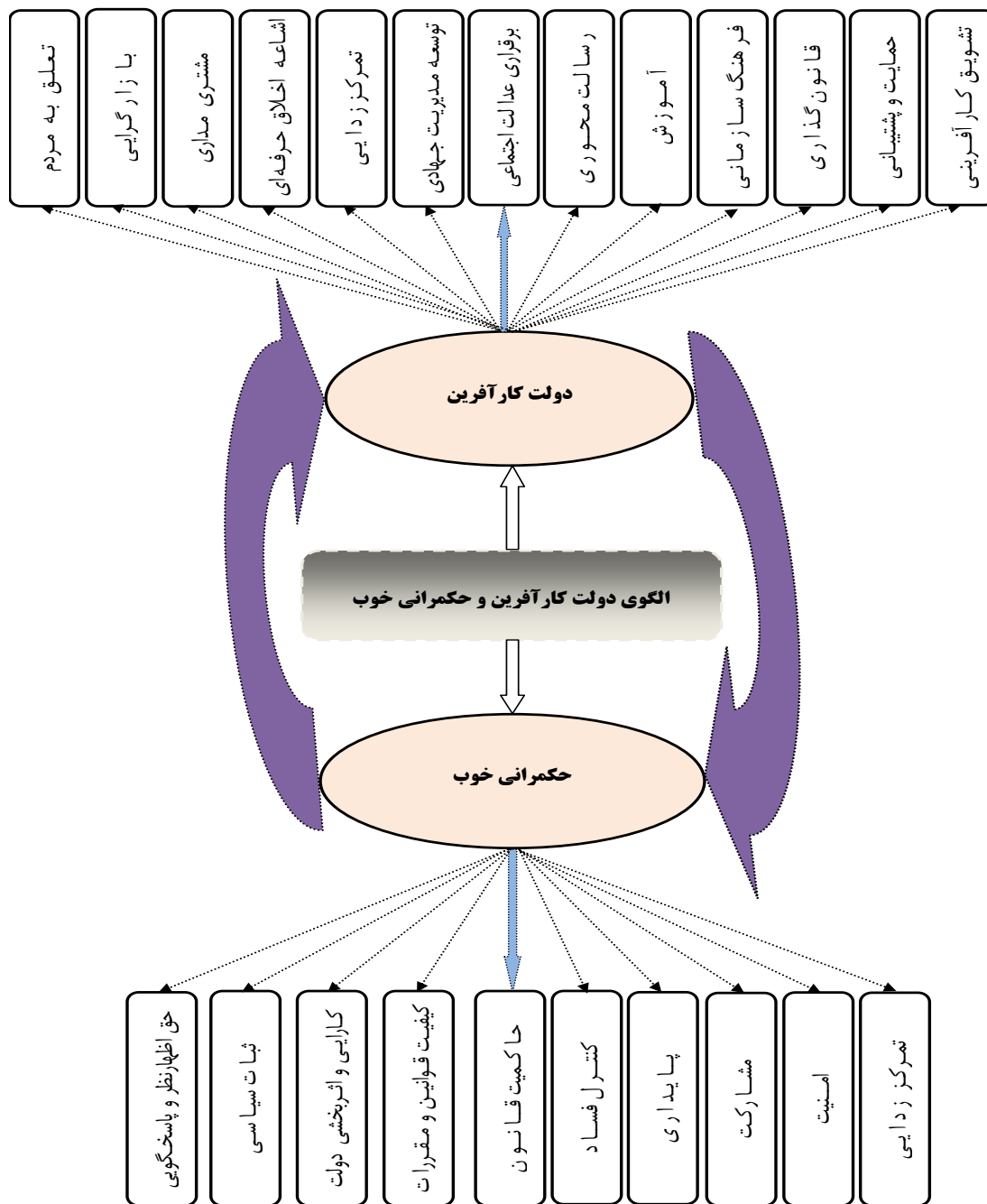
مفاهیم بودند. با توجه به راهنمای ارائه شده توسط استراوس و کوربین (۱۹۹۸) با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط و پاراگراف‌ها تلاش شد تا کدهای باز استخراج شوند. بعد از این مرحله سعی شد که مقوله‌ها نیز در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی گردند. در مرحله دوم که کدگذاری محوری است، مقوله‌ها در قالب ۲۱ خوشه بزرگ‌تر دسته‌بندی شدند. در نهایت در مرحله کدگذاری انتخابی، مقوله‌ها در قالب ۲۳ خوشه دسته‌بندی و ۲ بعد را تشکیل دادند. بر این اساس روابط بین مقوله‌ها آشکار و الگوی پارادایمی نظریه برخاسته از داده‌ها شکل گرفت. پس از تولید مقوله‌ها و ویژگی‌های آن‌ها، در کدگذاری محوری مقوله‌ها به صورت منظم پرورده و به زیرمقوله‌ها متصل شدند، اما تا وقتی مقوله‌های اصلی به یکدیگر نپیوندند و طرح نظری بزرگتری را شکل ندهند، یافته‌های پژوهش شکل نظریه به خود نمی‌گیرند. علاوه بر این یکی از مهمترین گام‌ها، تعیین مقوله مرکزی است. این مقوله دارای قدرت تحلیل بوده و موجب به هم نزدیک شدن مقوله‌ها می‌شود. این مقوله از درون مقوله‌های موجود پدیدار شده و سایر مقوله‌ها را پوشش می‌دهد. در نهایت حاصل دو فرآیند یاد شده، شناسایی ۱۴۵ شاخص (نکته کلیدی) بود که براساس ۱۳۴ شاخص شناسایی شده در فرآیند کدگذاری باز و محوری، در قالب ۲۳ مقوله اصلی (مؤلفه) دسته‌بندی شدند و این مؤلفه‌ها در قالب ابعاد ۲ گانه دولت کارآفرین و حکمران خوب جای گرفتند و به عنوان الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب ارائه شدند که خروجی فرآیند کدگذاری باز و محوری در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲: ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های دولت کارآفرین و حکمرانی خوب

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
تعلق به مردم		۱. زمینه‌سازی تشکیل سازمان‌های محلی و مردمی
		۲. تشکیل جمعیت‌های سازمان یافته کنترل خدمات
		۳. برگزاری رفراندوم‌های ملی
		۴. پایبندی به تعهدات
		۵. پاسخ‌گویی
		۶. داشتن صداقت ارتباطی
		۷. در دسترس مردم بودن
		۸. احترام به مردم
دولت کارآفرین	بازارگرایی	۹. تعیین کف عرضه
		۱۰. زمینه‌سازی برای عرضه کنندگان بخش خصوصی
		۱۱. تثبیت قدرت خرید مردم
		۱۲. وضع مکانیزم‌های عرضه و تقاضا
		۱۳. وضع قوانین تنبیهی
		۱۴. وضع قوانین تشویقی
مشتری مداری		۱۵. تماس با شهروند و نظرپرسی از جامعه
		۱۶. ایجاد انجمن‌های شهروندان
		۱۷. ارایه آموزش خدمت به شهروندان برای خدمتگزاران
		۱۸. ارایه حق انتخاب خدمتگزاران به مردم
		۱۹. واگذاری اختیار کنترل و مهار منابع به مردم
		۲۰. مدیریت کیفیت فراگیر (انتخاب نوع خدمات)
		۲۱. معرفی واضح سازمان
		۲۲. شفاف‌سازی نحوه ارتباط با سازمان
		۲۳. ارایه خدمت بر مبنای شاخص‌های استاندارد
		۲۴. رعایت حقوق مراجعین
		۲۵. دریافت بازخورد و رسیدگی به شکایات
اشاعه اخلاق حرفه‌ای		۲۶. نفی سلطه و جبر حکومتی
		۲۷. نفی استفاده از امکانات حکومتی برای اهدافی غیر از خدمت به مردم
		۲۸. مسئولیت‌پذیری در قبال حفظ بیت‌المال
		۲۹. آزاداندیشی
		۳۰. ارزیابی نامحسوس
		۳۱. نرم خوئی
		۳۲. پرهیز از دوباره کاری
		۳۳. داشتن انضباط کاری
		۳۴. پاسخگویی به مردم در عرصه مسئولیتی
		دولت کارآفرین
۳۶. تلاش برای شکوفاسازی استعدادها کارکنان		
۳۷. ارزشیابی ۳۶۰ درجه		
۳۸. تیم‌های پروژه‌ای		
۳۹. گروه‌های ضربت (میان بخشی)		
۴۰. حلقه‌های کیفیت		
توسعه مدیریت جهادی		۴۱. داشتن نیت الهی
		۴۲. اعتماد و توکل به کمک الهی
		۴۳. داشتن تقوای الهی
		۴۴. دشمن شناسی
		۴۵. دوری از اختلافات
		۴۶. حضور مردمی (عزم ملی)
		۴۷. اعتماد به توان خویشتن
		۴۸. عزم راسخ (توان)
		۴۹. شوق خدمت (تمایل)

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	
برقراری عدالت اجتماعی	۵۰. حرکت مبتنی بر علم		
	۵۱. استفاده از تمام ظرفیت‌ها		
	۵۲. به‌کارگیری نگاه نقادانه		
	۵۳. ساده زیستی مسئولان		
	۵۴. مقابله با ظلم به مردم		
	۵۵. کاهش شکاف طبقاتی		
	۵۶. از بین بردن فقر		
	۵۷. تعدیل ثروت		
	۵۸. ایجاد رفاه برای همه		
	۵۹. پرورش همه جانبه استعداد‌های افراد		
	۶۰. شایسته‌سالاری در تفویض مسئولیت‌ها		
۶۱. تأمین استقلال و آزادی مردم			
رسالت محوری	۶۲. نفی سلطه و جبر حکومتی		
	۶۳. نفی استفاده شخصی از امکانات حکومت		
	۶۴. مسئولیت‌پذیری در قبال بیت‌المال		
	۶۵. پاسخگویی به مردم در عرصه مسئولیتی		
	۶۶. ارزیابی نامحسوس		
	۶۷. نرم خویی		
	۶۸. پرهیز از دوباره کاری		
	۶۹. داشتن انضباط کاری		
	۷۰. آزاد اندیشی		
	دولت کارآفرین	آموزش	۷۱. ارائه آموزش‌های خود اشتغالی ۷۲. ارائه آموزش‌های کارآفرینی ۷۳. آموزش از طریق رسانه‌های جمعی ۷۴. ایجاد تناسب میان برنامه‌های آموزشی رشته‌های تحصیلی با نیازهای بازار کار و جامعه ۷۵. پرورش نیروی کار ماهر
فرهنگ سازمانی		۷۶. ایجاد فرهنگ کارآفرینی در سطح ملی ۷۷. ایجاد هسته‌ی کارآفرینی در دولت ۷۸. ایجاد رویکرد و نگرش مثبت در دولت نسبت به موضوع کارآفرینی و کارآفرینان	
قانون‌گذاری		۷۹. تدوین قوانین مناسب صادرات و واردات	
		۸۰. تدوین قوانین مرتبط با حق مالکیت	
		۸۱. بازنگری در قوانین سنتی	
	۸۲. تدوین قوانین مناسب تکنولوژیک و رقابتی		
	۸۳. جلوگیری از تغییر متعدد قوانین و مقررات		
۸۴. تدوین قوانین مناسب تجاری، گمرکی و مالیاتی			
۸۵. تدوین سیاست‌های جذب فارغ‌التحصیلان نخبه			
حمایت و پشتیبانی	۸۶. ایجاد واحدهای پژوهش و توسعه به منظور ایجاد کارآفرینی		
	۸۷. شناسایی فرصت‌های کارآفرینی		
	۸۸. تسهیل فرآیندهای ایجاد و انحلال شرکت		
	۸۹. تأمین منابع دانش و ظرفیت‌سازی برای دسترسی به تکنولوژی مناسب		
	۹۰. تهیه امکانات لازم و تسهیلات مناسب برای شرکت‌های کوچک و متوسط		
	۹۱. برنامه تضمین اعتبار برای شرکت‌های نوپا		
	۹۲. سرمایه‌گذاری در فعالیتهای مخاطره آمیز		
	۹۳. ارائه کمک‌های مالی و غیرمالی		
	۹۴. کاهش موانع ایجاد شرکت		
	۹۵. بهبود دسترسی به تکنولوژی		
	۹۶. حفظ منابع اقلیت‌ها		
	۹۷. کاهش تشریفات زاید اداری برای فعالیتهای کارآفرینانه		
	۹۸. فراهم نمودن شرایط لازم برای خود اشتغالی		
دولت کارآفرین			

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
		۹۹. ایجاد نظام معافیت مالیاتی و گمرکی ۱۰۰. برگزاری جایزه‌های کارآفرینی و کیفیت ۱۰۱. ایجاد تشویق‌های مالی و حمایت‌های انگیزشی ۱۰۲. ایجاد مراکز نوآوری، پارک‌های ملی و مراکز رشد تجاری ۱۰۳. پاسخگویی به نیازهای کارآفرینان به منظور پیشگیری از جذب آن‌ها توسط کشورهای خارجی ۱۰۴. توسعه شبکه‌های کارآفرینی ۱۰۵. ایجاد رقابت‌های کارآفرینی
	حق اظهارنظر و پاسخگویی	۱. بهبود عملکرد دولت ۲. ایجاد ثبات سیاسی ۳. انباشت سرمایه فیزیکی ۴. انباشت سرمایه انسانی ۵. شفافیت مالی ۶. مبارزه با فساد ۷. شکایت شهروندان ۸. نظارت همگانی
	ثبات سیاسی	۹. افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی ۱۰. جلوگیری از فرار مغزها ۱۱. تلاش برای افزایش روابط بین‌المللی
	کارایی و اثربخشی دولت	۱۲. ساختارهای مناسب، درست اندازه و با حقوق مکفی ۱۳. پاسخگو، حرفه‌ای و عاری از فساد ۱۴. مستقل، مسئولیت‌پذیر و نماینده ۱۵. درآمدهای پایدار و تخصیص بودجه به محلات ۱۶. عدالت مصرف‌کنندگان از خدمات ۱۷. میزان تحقق بیانیه چشم انداز
حکمرانی خوب	کیفیت قوانین و مقررات	۱۸. شفاف سازی ۱۹. برابری فرصت‌ها ۲۰. به هنگام سازی نظام حقوقی
	حاکمیت قانون	۲۱. حمایت از حقوق مالکیت و حسن اجرای قراردادها ۲۲. توسعه بازارها ۲۳. کارآفرینی
	کنترل فساد	۲۴. برخورد با تخصیص غیربهنه سرمایه انسانی ۲۵. فساد به عنوان مانعی برای ورود به بازار ۲۶. رشوه بازار را تسویه می‌کند ۲۷. رشوه هزینه‌ها را کاهش می‌دهد
	پایداری	۲۸. مشارکت ذینفعان در توسعه پایدار ۲۹. رعایت اولویت‌های اقتصادی و زیست محیطی ۳۰. توازن اجتماعی
	مشارکت	۳۱. مردم سالاری مشروع ۳۲. مردم سالاری مشارکتی ۳۳. مشارکت مردم در امور حکومتی
حکمرانی خوب	امنیت	۳۴. جلوگیری از تخریب محیط زیست ۳۵. حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر شهری ۳۶. مدیریت بحران و آمادگی در برابر حوادث
	تمرکززدایی	۳۷. مشارکت نهادهای محلی در تهیه طرح‌ها ۳۸. تفویض اختیار به نهادهای محلی ۳۹. انتقال قدرت از حاکمان به مردم ۴۰. افزایش میزان خصوصی سازی

شکل ۲: الگوی مفهومی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب

دوم دلفی نشان داد که بیش از ۹۰ درصد اعضای گروه کلیات ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بدست آمده را تأیید کردند و در پایان فن دلفی، دو بعد برای الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب مشخص شد. سپس آخرین نتایج بدست آمده به معرض آزمایش و اعتباریابی نهایی گذاشته شد و کدگذاری انتخابی صورت گرفت. در نهایت عناوین شاخص‌ها،

برای اعلام یافته‌های پژوهش در راستای ارائه الگو نیز در مرحله اول فهرست شاخص‌ها و مؤلفه‌های دو بعد دولت کارآفرین و حکمرانی خوب در اختیار اعضای گروه قرار گرفت و از آنها خواسته شد در خصوص تغییرات و اصلاحات انجام شده، وزن هر یک از ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و مفاهیم را در قالب یک طیف ۷ گزینه‌ای مشخص نمایند. یافته‌های مرحله

مؤلفه‌ها و ابعاد و همچنین ترتیب و اولویت قرار گرفتن آن‌ها در الگوی مفهومی تعیین و در آخر الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب با نظر خبرگان به شکل شماره ۲ ترسیم شد.

پس از طراحی الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب که براساس یافته‌های حاصل از تحقیق یعنی با تجزیه و تحلیل نظرات کاربران با ۲ بعد، ۲۳ مؤلفه و ۱۴۵ شاخص طراحی شد، انجام مصاحبه برای ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران ادامه یافت تا با گردآوری اطلاعات بیشتر و دستیابی به اشباع نظری، راهبردهای مورد نظر تعیین و ارایه شود. پس از گردآوری اطلاعات با استفاده از روش تحلیل محتوا، راهبردهای با فراوانی ۱۷ و بالاتر براساس اهداف تحقیق به شرح جدول ۳ طبقه بندی و مورد تحلیل و تبیین قرار گرفت.

انجام راهبردها با بسترسازی و ایجاد زمینه مناسب، شرایطی را ایجاد می‌نماید تا دولت بتواند از حداکثر توانایی‌ها و قابلیت‌ها برای انجام وظایف خود استفاده کند

جدول ۳: طبقه‌بندی راهبردها

فراوانی	راهبرد	مؤلفه	بعد	ردیف
۲۵	۱. تشویق کارآفرینی به صورت همه جانبه، کل نگر و پایدار	تشویق کارآفرینی	دولت کارآفرین	۱
۲۲	۲. توسعه شبکه‌های کارآفرینی			
۲۳	۱. کاهش نابرابری‌ها	برقراری عدالت	دولت کارآفرین	۱
۱۷	۲. بازتوزیع یکسان فرصت‌ها و ظرفیت‌ها در میان اقشار مختلف جامعه	اجتماعی		
۲۳	۱. انتصاب افراد صاحب فکر و اندیشه در برترین جایگاه‌های سازمانی	توسعه مدیریت	دولت کارآفرین	۱
۲۰	۲. حرکت در جهت اجرا و نهادینه‌سازی مدیریت جهادی	جهادی		
۲۱	۱. ایجاد فرهنگ سازمانی همسو با استراتژی سازمان	فرهنگ سازمانی	دولت کارآفرین	۱
۲۰	۲. تخصیص بودجه منابع مالی برای اجرای راهبردهای تعیین شده			
۲۰	۱. توانمندسازی و آشنایی کارکنان با اهداف سازمان	آموزش		
۱۹	۲. استقرار نظام مناسب آموزش ضمن خدمت در سازمان		دولت کارآفرین	۱
۱۹	۳. تشویق کارکنان با تجربه به انتقال تجارب خود به سایر کارکنان			
۱۹	۱. شناخت صحیح وضع موجود، محدودیت‌ها و فرصت‌ها	بازارگرایی		
۱۸	۲. شناسایی نیازهای جامعه		دولت کارآفرین	۱
۲۴	۱. افزایش کارایی و اثربخشی دولت برای افزایش ارتقای سطح زندگی افراد	تعلق به مردم		
۲۳	۲. افزایش سطح رضایت‌مندی افراد		دولت کارآفرین	۱
۲۴	۱. شفاف نمودن سهم هریک از دستگاه‌های حکومتی، احزاب، گروه‌ها و احاد مردم در مراقبت از امنیت جامعه	امنیت		
۲۲	۲. برخورد قاطعانه با دستگاه‌های حکومتی، احزاب، گروه‌ها و افرادی که در زمینه امنیت کوتاهی می‌کنند و امنیت جامعه را مخدوش می‌سازند		دولت کارآفرین	۱
۲۳	۱. پایبندی به قوانین و تمکین از قواعد آن برای جلوگیری از دو دستگی، تفرقه و ...	حاکمیت قانون		
۲۲	۲. ایجاد سازوکار برای حل تعارضات در سازمان‌ها		دولت کارآفرین	۱
۲۳	۱. کنترل فساد با کمک تقویت کار گروهی در سازمان‌ها و جلوگیری از فردگرایی	کنترل فساد		
۲۲	۲. شفاف‌سازی و شایسته سالاری در عزل و نصب‌ها		دولت کارآفرین	۱
۲۰	۱. لزوم انجام سیاست‌های تمرکززدایی و اصلاحات ساختاری توسط دولت در این خصوص	تمرکززدایی		
۱۸	۲. شفافیت قوانین و مقررات در هنگام انتقال قدرت از دولت		دولت کارآفرین	۱

بحث و نتیجه‌گیری

حکمرانی خوب از مباحثی است که در یک دهه اخیر در علوم سیاسی نظر متخصصان این رشته علمی و جامعه‌شناسان سیاسی را به خود جلب کرده است. از آن‌جا که طبق تجارب تاریخی، هر جامعه‌ای که اقتصادش بر شانه‌های دولت استوار باشد شکی نیست که نمی‌تواند تداوم مناسب و مثمر ثمری برای توسعه پایدار همه جانبه داشته باشد، بنابراین برنامه‌های دولت‌ها برای جلب سرمایه‌های مادی و انسانی و استفاده منتج به خودکفایی در خصوص اشتغال و کسب درآمد از این سرمایه‌ها، باید در رأس امور قرار گیرد. در تحقیق حاضر علاوه بر طرح ویژگی‌های دولت کارآفرین و حکمران خوب و ارائه الگویی که این حکمران خوب در حوزه کارآفرینی بتواند کارآمد باشد، به ارائه راهبردهای الگوی طراحی شده در دولت نیز پرداخته شده است. در این پژوهش ابتدا به مدد مطالعه اسناد و مدارک علمی و قانونی و مصاحبه با خبرگان و همچنین تلخیص داده‌ها، ۱۳۴ شاخص به دست آمد که پس از دسته‌بندی آن‌ها و حذف و اضافه برخی از شاخص‌ها، نهایتاً ۲۳ مؤلفه و ۲ بعد (کدگذاری محوری) دسته‌بندی شدند. سپس با برگزاری فن دلفی و بارش مغزی طی مرحله کدگذاری انتخابی، برخی شاخص‌ها حذف و تعدادی اضافه شد. همچنین ابعاد و مؤلفه‌ها تغییر یافتند و در نهایت ۱۴۵ شاخص در قالب ۲۳ مؤلفه و ۲ بعد به دست آمد. سپس انجام مصاحبه با خبرگان برای ارائه راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران انجام شد تا با گردآوری اطلاعات بیشتر و دستیابی به اشیاع نظری، راهبردهای مورد نظر تعیین و ارایه شود. پس از گردآوری اطلاعات با استفاده از روش تحلیل محتوا، تعداد ۲۳ راهبرد برای ۱۱ مؤلفه در ۲ بعد تعیین شد. براساس این مؤلفه‌ها، الگوی کاربردی ترکیبی حکمرانی خوب و دولت کارآفرین به منظور استفاده دولت‌مردان جمهوری اسلامی ایران طراحی و ارائه

گردید. در این الگو مؤلفه‌های دولت کارآفرین عبارتند از: تعلق به مردم، بازارگرایی، مشتری‌مداری، اشاعه اخلاق حرفه‌ای، تمرکززدایی، توسعه مدیریت جهادی، برقراری عدالت اجتماعی، رسالت محوری، آموزش، فرهنگ‌سازمانی، قانون‌گذاری، حمایت و پشتیبانی و تشویق کارآفرینی. نتایج همچنین نشان داد که علاوه بر مؤلفه‌های فوق، مؤلفه‌های حق اظهارنظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، کارایی و اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد، پایداری، مشارکت، امنیت و تمرکززدایی از دیگر مؤلفه‌های مهم حکمرانی خوب است که برای انجام این مهم، باید بستر مناسبی برای اجرای الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب در بدنه دولت جمهوری اسلامی ایران فراهم شود.

یافته‌های پژوهش حاضر در ارتباط با، شاخص‌های هر یک از مؤلفه‌های سازنده الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب با یافته‌های پژوهشگرانی همچون نصیری زنگ‌آباد و همکاران (۱۳۹۵)، گرجی (۱۳۹۶) و آهنی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد. نتایج مرتبط با اولویت ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده الگوی ترکیبی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب نیز با یافته‌های پژوهشگرانی همچون یگانگی، الوانی و معمارزاده (۱۳۹۵) همخوانی دارد. یافته‌های مربوط به ارزیابی الگوی مزبور از دید کاربران حاکی از آن است که ابعاد الگوی بدست آمده در این پژوهش، ترکیب کاملی از ۳۰ پژوهش داخلی و خارجی است که در هیچ یک از آن‌ها بعدی فراتر از این ابعاد به دست نیامده است. یافته‌های حاصل شده در خصوص راهبردهای ارائه شده برای پیاده‌سازی الگوی طراحی شده هم با نتایج تحقیقات کرمی و شهلائی (۱۳۹۱)، اسماعیلی (۱۳۹۱)، رهنورد، فتحی و روشندل (۱۳۹۳) و سلطانی (۱۳۹۳) همخوانی دارد.

این پژوهش می‌توانست در سطح وسیع‌تری انجام شود، همچنین استادان و متخصصان بیشتری نیز می-

حکمرانی خوب تعیین شده در الگوی مزبور، دوره آموزشی استاندارد در سه حوزه دانش، مهارت و نگرش طراحی شود. پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی نیز عبارتند از: به منظور به دست آوردن مقیاس استاندارد و جامع‌تر که مورد استفاده گسترده باشد، بهتر است پژوهش در سطح وسیع‌تر اجرا شود، تا قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج نیز افزایش یابد؛ انجام تحقیقاتی در زمینه نحوه عملکرد دولت بر اساس یافته‌های فوق؛ اجرای پژوهش به منظور بررسی وضعیت موجود و تعیین فاصله وضع موجود و مطلوب؛ انجام پژوهش‌هایی با موضوع آسیب‌شناسی حوزه‌های سرپرستی و بالاتر مبتنی بر ابعاد شناسایی شده در الگو.

منابع

آهنی، منا؛ موسی‌خانی مرتضی؛ نجف‌بیگی، رضا و افشارکازمی، محمدعلی (۱۳۹۸). تحلیل خوشه‌ای جایگاه ایران در جهان و روندهای آتی مبتنی بر مؤلفه‌های حکمرانی خوب. فصلنامه آینده پژوهی مدیریت، سال سی‌ام، شماره ۱۱۶.

الوانی، سیدمهدی و ریاحی، بهروز (۱۳۸۲). نظریه نوین مدیریت کیفیت جامع در بخش دولتی ایران. تحول اداری، شماره ۴۱: ۴۴-۲۶.

الوانی، سیدمهدی؛ محمدی الیاسی، قنبر؛ خنیفر، حسین؛ جندقی، غلامرضا و وکیلی، یوسف (۱۳۹۰). کارآفرینی در بخش عمومی: رویکرد هم‌افزایی. پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال چهارم، شماره ۱۲: ۲۸-۵.

حسینی‌تاش، سیدعلی و واثق، قادرعلی. (۱۳۹۳). حکمرانی خوب و ارائه حکمرانی شایسته بررسی و شاخص‌های این دو از دیدگاه امیرالمومنین. سال سوم، شماره ۲: ۲۸-۷.

حشمت‌زاده، محمدباقر؛ طالبی، محمدعلی و حاجی-یوسفی، امیرمحمد (۱۳۹۶). بررسی موانع تحقق حکمرانی خوب در فرهنگ سیاسی ایران. جستارهای

توانستند مورد توجه قرار گیرند که به دلیل محدودیت‌هایی که در مسیر پژوهش واقع شده بود، تنها به استفاده از تخصص برخی از متخصصان بسنده شد. با توجه به نتایج حاصل از تحقیق می‌توان پیشنهادات زیر را به متولیان و دست‌اندرکاران این حوزه ارائه داد تا از یک طرف مسئولان و تصمیم‌گیرندگان ذریبط با بهره‌برداری از این پیشنهادات، ضمن برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های لازم، اقدامات اجرایی مورد نیاز را به نحوی به عمل آورند، که ظرف مدت زمان مشخصی، امکان توسعه علمی و نظری در خصوص مقوله دولت کارآفرین و حکمرانی خوب فراهم گردد و از طرف دیگر برای پژوهشگرانی که قصد دارند در این زمینه به پژوهش بپردازند، راهنمایی باشد و مواردی که در این پژوهش به آن پرداخته نشده است را مورد بررسی قرار دهند.

اهم این پیشنهادات نظری عبارتند از: الف- تدوین سند راهبرد دولت کارآفرین و حکمرانی خوب؛ ب- انجام مطالعات تطبیقی با محوریت کشورهای موفق؛ ج- پیش‌بینی گروه‌های مشاوره‌ای در خصوص اجرای مدل نهایی؛ د- ارزیابی و بازنگری الگوی تدوین شده هر پنج سال یک‌بار به منظور به‌روز رسانی آن. پیشنهادات عملی نیز عبارتند از: برگزاری کارگاه و دوره‌های آموزشی جهت آشنایی با دولت کارآفرین و حکمرانی خوب، برگزاری کارگاه‌های آموزشی به منظور ترویج فرهنگ و دانش مرتبط با دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و ایجاد آمادگی‌های لازم به منظور طراحی و استقرار آن، نظام‌مند نمودن الگوی به دست آمده جهت به کارگیری و ایجاد ضمانت اجرایی لازم برای آن، طراحی و ایجاد مرکز سنجش و ارزیابی نیروی انسانی مبتنی بر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب. یافته‌های این پژوهش می‌تواند مبنای مناسبی برای ارزیابی و سنجش مبتنی بر الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب باشد، برای کلیه مؤلفه‌های دولت کارآفرین و

یگانگی، سیده‌عاطفه؛ الوانی، سیدمهدی و معمارزاده طهران، غلامرضا (۱۳۹۵). اولویت‌بندی شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمان‌های کارا. فصلنامه رسالت مدیریت دولتی، سال اول شماره ۷: ۲۱.

Andrews, R. & Boyne, G.A. (2009). *Centralization, Organizational Strategy and Public Service Performance*. Journal of public Administration Research and Theory, 19 (1), 57- 80.

Bllone, C. & Goerle, G. (2010). *Reconciling public entrepreneurship and democracy*, Public Administration Review, 52(2), 130 - 4.

Clarke, J. & Newman, J. (2007). *What's in a Name? Labour's Citizen - Consumer and the Remaking of Public Services*. Cultural Studies 21 (4), 738-757.

Cullen, R & Cushman, D. (2000). *Transitions to competitive government: speed, consensus and performance*. New York: State Univrrsity of New York.

Feng, Y. (2003), *Democracy, Governance and Economic performance: Theory and Evidence*, Camdridge: MA, MIT press.

Ferlie, E., Hartle, j. & Martin, S. (2016). *Changing public service organizations: current perspectives future prospects*, British

Gore, A. (2014). *From red tape to results: creating a government that works better and costless*, Washington: Government Printing Office.

Knack S. (Ed.) (2015), *Democracy, Governance and Growth*, Ann Arbor: The university of Michigan press.

Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). *The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues*. World Bank Policy Research Working Paper No. 5430, Washington, DC: The World Bank.

Knack, Stephan and Philip Keefers, (1997), "why don't poor countries catch up? A crossnational test of on institutional explanation, *EconomicInquiry*, volume 35, page 590-602.

Lewis, E. (1980). *Public entrepreneurship: toward a theory of bureaucratic power*, Blooming, IN: Indiana University Press.

Mehrara, M. , Z. Asadian (2009), *Impact of good governance on foreign direct investment in middle-income countries*, *Studies in International Economics*, year 20, N. 35: 1-20 (in persian)

Osborne, d. & gaebler, T. (1992). *Reinventing government: how the entrepreneurship spirit is transforming the public sector*, reading: Addison-weslei.

Rourke. & Carol. (2003). *Enterprise architecture: using the zachman framework*, Thomson learning Inc, US, 24.

سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سال هشتم، شماره ۱: ۱-۲۴.

حق‌شناس، اصغر؛ جمشیدیان، مهدی؛ شائمی، علی و شاهین، آرش (۱۳۹۲). الگوی کارآفرینی سازمانی در بخش دولتی ایران. فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال دوم، شماره ۸: ۳۱-۷۳.

داوری، علی و حمیدرضا، رضایی (۱۳۹۳). نقش دولت و خط‌مشی‌های دولتی در توسعه کارآفرینی. فصلنامه علوم مدیریت ایران، سال دوم، شماره ۱: ۱۰۹-۱۲۹.

رهنورد، فرج‌اله؛ فتحی، رقیه و روشندل، طاهر (۱۳۹۳). مدیریت بهره‌وری. سال هفتم، شماره ۲۸.

سامتی، مرتضی؛ رنجبر، همایون و محسنی، فضیلت (۱۳۹۰). تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی مطالعه موردی: کشورهای

جنوب شرقی آسیا. فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال اول، شماره ۴.

سلطانی، محمدرضا (۱۳۹۳). مدیریت جهادی، چالش‌ها و الزامات. فصلنامه مدیریت اسلامی. سال بیست و دوم، شماره ۴.

سمیعی‌پاقلعه، محبوبه؛ رضایی، احمد؛ منتظری، علی-اکبر و سمیعی روح‌الله (۱۳۹۱). ارائه چارچوب تحلیلی- ادراکی مناسب از کارآفرینی دولتی، نخستین همایش ملی علوم مدیریت نوین، گرگان.

شریف‌زاده، فتاح و قلی‌پور، رحمت‌اله (۱۳۸۲). حکمرانی خوب و نقش دولت. فرهنگ مدیریت، سال اول، شماره ۴: ۱۹-۱۸.

کرمی، رضا و شهلائی، ناصر (۱۳۹۱). راهبردهای مقابله با تهدید نرم دشمن.

میریان اقدم، سیدمحمد؛ قدس، یوسف و رضایی، حسین (۱۳۹۷). دولت کارآفرین. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و کسب و کار، تبریز.

نصیری زنگ آباد، عباس. رسولی، رضا. الوادری، حسن. محمدزاده، علی. (۱۳۹۵). طراحی مدل دولت کارآفرین برای سازمان‌های اداری ایران. سال اول، شماره ۵: ۹۱-۱۰۶.

- Rudra P.Pradhan and Sanyal G.S. (2011), Good Governance and Human Development: Evidence from Indian States, *Journal of Socialand Development Sciences*, 1 (1), 1-8.
- Saaty, T. (2007). Time dependent decisionmaking; dynamic priorities in the AHP/ANP: Generalizing from points to functions and from real to complex variables, *Mathematical and Computer Modeling*, 46, 860-891.
- Steven Van de Walle & Gerhard Hammerschmid, (2011). *The Impact of the New Public Management: Challenges for Coordination and Cohesion in European Public Sectors*, *Halduskultuur - Administrative, Culture*, 12 (2), 190-209.
- Stowe, Keneth, (1992), Good Piano Won't Play Bad Music: Administrative Reform and Good Governance, *Public Administration*, 70, 387-394.
- Taylor, D.W, (2000), Facts, myths and monsters: understanding the principles of good governance. *The International Journal of Public Administration*, 23(1), 1-15.
- Thompson, J. F. & Riccucci, M. N. (1998). *Reinventing Government*. *Annu Rev .Politics Sci*, 1, 231 -257.
- UNDP, (1999). *Governance For Sustainable Growth And Aquity*" report of international conference, united nations, New York.
- Vito, G. F. & Kunselman, j. (2000). *Reinventing government: the views of police middle managers*. *Police Q*, 3,315-330.
- Williams, D.W. (2000). *Reinventing the proverbs of government*. *Public Administration Rev*, 60, 522- 534.
- Zahra, S. A. & Hansen, C. (2000). *Privatization, Entrepreneurship. and global competitiveness in the 21 st century*. *Competitiveness review*, 10(1), 33-51.

یادداشت‌ها

- ¹ Morris
- ² Clarke, J & Newman
- ³ Steglitse
- ⁴ Rudra & Sanyal
- ⁵ McCal & don
- ⁶ Samma & Dongro & Baisi
- ⁷ Sodika Mangko
- ⁸ Mercy Corps
- ⁹ Zampetakis and Moustakis
- ¹⁰ Lion
- ¹¹ Daniel Kufmann, Aart Kraay, Pablo Zoido Lobaton
- ¹² Voice & Accountability
- ¹³ Political Stability (No Violence)
- ¹⁴ Government Effectiveness
- ¹⁵ Regulatory Quality
- ¹⁶ Rule of Law
- ¹⁷ Control of Corruption
- ¹⁸ Stravs & Korbin